

Dr Miloslav Valouch zemřel

Časopis pro pěstování matematiky, Vol. 77 (1952), No. 4, 432--437

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/117056>

Terms of use:

© Institute of Mathematics AS CR, 1952

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

ZPRÁVY

Dr Miloslav Valouch zemřel

Tuto smutnou zprávu o úmrtí zasloužilého ředitele Jednoty československých matematiků a fyziků dne 11. VI. 1952 sdělili jsme našim čtenářům a členům Jednoty již v 2. čísle našeho časopisu.

Dnes přinášíme smuteční projev*) prof. Dr Bohumila Bydžovského, předsedy Jednoty čsl. matematiků a fyziků, kterým se rozloučil se zesnulým Dr Miloslavem Valouchem jménem celé naší vědecké veřejnosti v pražském krematoriu:

„Dostalo se mi bolestné cti, abych promluvil nad rakví zesnulého Dr Miloslava Valoucha, jehož neočekávaným odchodem s tohoto světa utrpěla naše kulturní veřejnost ztrátu sotva nahraditelnou. Jménem jeho přátel a spolupracovníků, jménem Jednoty čsl. matematiků a fyziků a také jménem celé naší vědecké veřejnosti chci zde vydati svědectví o muži a životu mimořádně významném a jedinečném, o životě jednoho z těch, kteří způsobem někdy nenápadným, ale za to tím účinněji a s velkým úspěchem zasáhli do rozvoje vzdělanosti našeho národa.

Miloslav Valouch se narodil před téměř 74 lety v Olomouci z rodiny řemeslnické a prožil v tomto městě své dětství a jinošství. Národnostní zápasy v tehdejší Olomouci, které měly jako všude jinde u nás také ráz zápasu sociálního, jistě působily na vývoj vnímavého ducha mladého Valoucha, který již jako gymnasista přispíval do olomouckého pokrokového tisku. V této činnosti pokračoval i když odešel na studia do Prahy. Na filosofické fakultě Karlovy university studoval matematiku a fyziku a dosáhl zde aprobace pro vyučování na gymnasiích a také hodnosti doktora filosofie. Na studiích se živil takřka sám, kondicemi a kancelářskými pracemi.

Po vykonaných studiích vyučoval na různých gymnasiích nejprve na venkově, při čemž byl stále přispivatelem do denního tisku a jiných časopisů, dokonce i nějakou dobu byl redaktorem pokrokového týdeníku. Styk s novinami, tiskárnami, redakcemi uvedl jej do okruhu životních zkušeností, které po stránce ideové rozšiřovaly jeho obzor a zároveň jej seznamovaly s technickou stránkou tiskárenské a vydavatelské činnosti.

*) V Československém časopise pro fyziku, II. roč., který vydává Ústř. ústav fyzikální, vyšel nekrolog Dr Mil. Valoucha s vylíčením jeho životní práce.

To nejen mělo význam pro jeho pozdější dráhu životní, nýbrž vycházelo vstřícně také jeho přirozenému technickému nadání. Toto nadání ostatně uplatňoval také jako učitel; byl znamenitý experimentátor, což byla jen jedna stránka jeho vynikajícího učitelského působení. Toto působení překračovalo hranice školy. Již jako universitní posluchač konal přednášky po venkově a tuto svou osvětovou činnost ještě zesílil jako středoškolský učitel. Konal přednášky nejen vědecky populární, nýbrž i obecně kulturní a politické. Po tom, co jsem již řekl o duševním vývoji mladého Valoucha, je samozřejmé, že v celé své činnosti, jak školní, tak mimoškolní, vystupoval jako upřímný zastánce pokroku, jako odpůrce klerikálního doktrinářství. Byl v tom věrným příslušníkem tehdejší pokrokové inteligence, která se připravovala k úkolům, které ji očekávaly v blízké době politického osvobození. V této době národního růstu, na kterou ovšem také již padaly stíny blížící se světové katastrofy, ocitl se mladý Valouch ve vlastním kulturním ohnisku všech těch snah, když r. 1909 byl jmenován profesorem na reálce v Praze. Ocitl se v učitelském sboru, kde byla řada mladých, pokrokových profesorů a záhy ho plně zaujal spolkový život. Stal se členem výboru Ústředního spolku českých profesorů a také členem výboru Jednoty čsl. matematiků a fyziků. Obě tyto události měly osudový význam pro jeho další život, každá svým způsobem. Obě jej uvedly do nových směrů činnosti. V ústředním spolku českých profesorů se odehrával boj pokrokové opozice proti konservativnímu a austrofilskému vedení; byl to zároveň s velkou částí boj generační a vítězná pokroková strana, ke které ovšem náležel i Valouch, obrátila činnost spolku novým směrem. V této nové orientaci měl právě Valouch významnou roli, která se projevila nejvýrazněji za první světové války, kdy se kolem jeho osoby seskupila družina pokrokových profesorů a konala důvěrné porady, částečně také ve styku s proslulou Mafií, o úkolech, které nastanou po očekávaném pádu Rakouska. Schůzky se konaly většinou na půdě Jednoty čsl. mat. a fys. a členové Jednoty začali velmi záhy udávat tón důvěrným jednáním, jež měla m. j. na mysli školskou reformu ve smyslu vhodném pro svobodný československý stát. Když došlo k převratu 28. října 1918, byl Valouch asi politicky nejlépe informovaný profesor a když revoluční shromáždění profesorů se usnášelo na návrhu na obsazení vedoucích míst ve středoškolském odboru nově zřizovaného ministerstva školství a národní osvěty, nebylo divu, že jedním z kandidátů byl Dr. Valouch. Stal se přednostou administrativního oddělení tohoto odboru a v této funkci se velmi zasloužil o budování sítě středních škol v menšinovém území a to ve směru pokrokovém. V této funkci se poprvé objevilo mimořádné administrativní a organizační nadání Dr. Valoucha a stalo se v krátké době jasným, že toto nadání jej předurčuje k úřednímu postavení ještě zodpovědnějšímu. Stal se záhy přednostou presidia a později vedoucím sekčním šéfem ministerstva, v kterémžto postavení setrval po dva roky, téměř až do svého pensionování r. 1927. Z četných povinností

ností, jež mu vznikaly z jeho úředního postavení a v nichž se skvěle uplatňovala jeho iniciativnost, energie, pracovitost a zároveň znalost lidí, je třeba zvláště vytknout jeho účastenství v zákonodárných pracech a jeho funkci stálého zástupce ministerstva v kulturním výboru národního shromáždění; ze zásluh, které si v tomto postavení získal, je třeba vytknouti zvláště tu, že z jeho podnětu došlo k úřednímu projednávání školské reformy, a to přes odpor konservativní veřejnosti, který se projevoval i politicky a měl patrně také část viny na předčasném ukončení Valouchovy úřední dráhy. Snaha o uplatnění reformních snah školských byla u Dr Valoucha opřena o vlastní školské zkušenosti i o reformní ruch, který se v posledních letech před první světovou válkou rozvinul na půdě Jednoty čsl. mat. a fys. Nové osnovy gymnasiální z r. 1909 vyžadovaly sepsání nových učebnic a to bylo pro Jednotu příležitostí k tomu, aby vydala učebnice matematiky pro všechny třídy a všechny typy tehdejších středních škol. Jedním z autorů nových učebnic byl také Dr Valouch a jeho učebnice geometrie pro nižší střední školy se dočkaly sedmi vydání a byly vydány také slovensky. Dr Valouch byl ostatně v té době autor již osvědčený. Vedle řady methodických článků sepsal dobře sestavený „Přehled matematiky“, podnes užitečný a vydal v témže roce 1904 logaritmické tabulky, o jejichž oblibě a zároveň vynikajících kvalitách svědčí, že jsou podnes v užívání v nejšířších kruzích jak školních, tak vědeckých a technických a dočkaly se již 15. vydání. Dr Valouch byl vynikající znalec tabulkových děl a vydal a vydával řadu jiných tabulek, hlavně pro technické potřeby.

Potřeba sepsati nové učebnice podle moderních osnov byla mocným podnětem k tomu, aby členové Jednoty se začali zabývatí soustavně otázkami reformními, nejprve na užším poli matematiky a fysiky, později však — a k rozhodnutí o tom přispělo také závažné slovo Valouchovo — se tyto snahy rozšířily na reformu střední školy vůbec. A tak, když za války a pak těsně po válce reformy školské nabyly aktuality a měly býti prováděny, byla Jednota první a takřka jediná vědecká korporace, která vystoupila s návrhem hotovým a promyšleným. Velkou zásluhu o to měl právě Valouch, a to nejen tím, že sám měl zájem o tyto otázky, nýbrž i svým tehdejším postavením v Jednotě. Byl totiž r. 1915 zvolen ředitelem Jednoty; stal se tak nejdůležitějším funkcionářem Jednoty, který spojoval spolkovou funkci jednatelskou s řízením kanceláře Jednoty stále se rozmáhající a řízením jejích podniků, v první době nakladatelství. Silou své podnikavé a při tom rozvážné osobnosti nabyl Valouch rozhodujícího vlivu na všechny záležitosti Jednoty. To, že v prvních letech po válce spojoval ve své osobě ředitelství Jednoty s vysokým postavením v ústředním úřadě, jistě také přispělo ke zvýšení vážnosti Jednoty v naší veřejnosti. Rozhodně byl reformní návrh Jednoty, který byl na tu dobu poměrně radikální a velmi se blížil pojetí jednotné školy, po řadu let středem reformních diskusí. I když jeho myšlenky došly uskutečnění jen v malé

míře pro odpor konservativních a zpátečnických živlů, přece rozvířil poněkud klidnou hladinu středoškolské veřejnosti a položil pevný základ pro rozhodnější reformy pozdější. I k těm přispěl Dr Valouch, když za druhé světové války zorganizoval v Jednotě reformní komise školské, jež se později staly složkou Výzkumného ústavu pedagogického a pomáhaly uvést v život myšlenku jednotné školy.

Když Dr Valouch odešel v r. 1927 z ministerstva, nastal v jeho životě rozhodný obrat vyznačený tím, že od té doby veškerou svou činnost věnoval naší Jednotě. Nepravím příliš mnoho, když řeknu, že od té doby životopis Valouchův po mnohých stránkách je takřka totožný s dějinami Jednoty. Když nyní, kdy neodvratný osud učinil konec této činnosti, přehlízíme její průběh a výsledky, uvědomujeme si, co snad při pohledu zblízka mohlo uniknouti pozornosti, že jeho působení v Jednotě bylo podloženo určitým a promyšleným plánem, který s houževnatostí a vynalézatelstvem opravdu nevšední znenáhla uváděl v život. Byl to plán, učiniti Jednotu vzorem odborné vědecké společnosti, která by zahrнула do svého okruhu vše, co souvisí s vědeckými obory, jimž je věnována, která by zároveň ve své všestranné činnosti nebyla brzděna hospodářskými nesnázemi, byla finančně pevně zabezpečena, která by konečně, plnic co nejlépe své odborné úkoly, stala se váženým a uznávaným kulturním činitelem v životě národa. Je věcí dějin naší Jednoty, aby ocenily, jak se tento plán zdařil; jisto je, že nedostatky, které by snad vytkly — a bez takových není lidského díla — tkví jinde, než v poctivé a veskrze úspěšné snaze Dr Valoucha. A tak, za vedení tohoto skvělého organisátora, rozvíjela se publikační činnost Jednoty tak, že její nakladatelství bylo v první řadě vědeckých nakladatelství a vyhovovalo všem potřebám škol, studujících, vědeckých pracovníků i širší veřejnosti v oboru matematických věd. Jednota zřizovala a pomáhala zříditi podniky pro výrobu matematických a fyzikálních pomůcek. Když Jednota obezřetným řízením Valouchovým hospodářsky rostla, opatřila si vlastní dům, v němž umístila svou kancelář a m. j. také knihovnu, která vyrostla, také jeho přičiněním, v bohatou knihovnu odbornou. Když rozmáhající se činnost publikační narážela na obtíže tiskárenské, dané tím, že tisk vědeckých prací, zvláště pak matematických, klade na tiskárnu mimořádné požadavky, koupila Jednota na návrh Dr Valoucha a za jeho vedení tiskárnu vlastní, kterou pak Dr Valouch zase plánovitě zdokonaloval, doplňoval novými stroji a materiálem, vychovával personál, máje na mysli zříditi nejprve vzornou tiskárnu specialisovanou pro sazbu matematickou, ale v další budoucnosti se mu rýsovala tiskárna vědecká, která by sloužila i vědeckým oborům jiným. Tiskárna Jednoty záhy začala tisknouti práce jiných vědeckých společností, tak m. j. České Akademie, Královské společnosti nauk. S rostoucím počtem publikací ukázalo se výhodným založiti vlastní knihkupectví a Jednota se pak stává komisionářem i jiných korporací vědeckých.

To, co tu říkám několika větami, znamenalo spoustu promyšlené a neúnavné práce, znamenalo cesty, intervence, znamenalo plné rozvinutí všech organizačních a administrativních schopností muže oddaného službě vědy. Ale při tom se Valouchova práce neomezovala jen na stránku ryze administrativní, nebo organizační, zasahoval svými návrhy a kritikami do samé podstaty věci. Tak, když vycítil potřebu nové sbírky spisů, navrhl také hned vnitřní její náplň, dával rady autorům, ohlížel se po zkušenostech doma i v cizině. Redakční kruh Časopisu pro matematiku a fyziku si jistě vzpomíná, co plodných podnětů pro úpravu tohoto časopisu od něho vyšlo, jak mu leželo na srdci, aby Časopis nabyl světové úrovně. O tom všem by každý jeho spolupracovník mohl vypravovati po dlouhé hodiny.

Svou dlouholetou činností v Jednotě, provázenou nespornými úspěchy, nabyl Dr Valouch úcty a vážnosti v celém našem vědeckém a kulturním světě. Byl zván na porady o společných záležitostech našich vědeckých společností, byl dotazován o radu ve věcech publikačních a příbuzných. Vliv jeho činnosti přesáhl meze jeho mateřské Jednoty a rozšiřoval se na organizaci naší vědy vůbec.

Když v posledních letech nastaly změny ve vydavatelských poměrech, bylo dědictví, které po té stránce převzala od Jednoty jiná místa, připraveno skvěle pro nové úkoly, díky dlouholeté a účelné práci Dr Valoucha, a bylo jen důsledné, že se stal ředitelem nového vědeckého nakladatelství, které v mnohých směrech je pokračováním práce, kterou uváděl v život plán pojatý v mladých letech.

Když se dnes zamýšlíme nad jeho životem, musíme říci, že Dr Valouch byl mužem pokroku v nejlepší slova smyslu. Nikoli slovy, nikoli velkými a lacinými hesly, nýbrž činy. Byl myslitel s živou obrazotvorností, která však byla řízena střizlivou úvahou, realistickým nazíráním na možnosti dané životem. Byl skvělým debatérem, který mluvil jen o věci, kterou si podrobně promyslel, a dovedl pak prosazovati své myšlenky ne silou slov, nýbrž silou důvodů. Žádal dobrou a úsilivnou práci od svých spolupracovníků, ale byl neméně přísný, ne-li přísnější sám k sobě. Každý, kdo se dostal do okruhu jeho myšlení, byl upoután jeho jasným duchem a stržen jeho vůlí obrácenou do budoucna a spějící za pokrokem.

Dr Valouch byl (v naší Jednotě) činný až do svých posledních dnů. Byl již dávno ve věku, kdy i nejsvědomitější pracovník může pomýšlet na odpočinek. Ale on naň nepomýšlel a neochaboval ve své činnosti. Napomáhal mu mladistvý duch, jehož pružnost, pronikavost a rychlé a hluboké chápání souvislostí ho neopustily do poslední chvíle.

Loučíte se s tím, který nás nyní opouští, ohlédli jsme se po jeho životě. Byl to život krásný. Byl plný úspěšné práce. Konal jej člověk, který myslil především vždy na dílo a nad dílem zapomínal na sebe. Byl příkladně skromný, odmítal okázalé projevy uznání a zakazoval si oslavné články při příležitostech, které si takové pocty takřka samozřejmě vyža-

dovaly. Přijal jen čestné členství Jednoty, které mu bylo uděleno již v r. 1921.

Jeho život byl krásný i tím, že přívětivý osud jej obklopil harmonickým rodinným životem a dal mu za průvodkyni životem choť oddanou a plnou pochopení pro jeho snahy. Jeho vrozená střízlivost se projevovala i kázní v projevech citových; ale pod povrchem zdánlivě chladným a snad i strohým žil hluboký cit, který se projevoval jak ve vztazích k rodině, tak také k přátelům a spolupracovníkům. Byl přítelem věrným, nezištným a obětavým. Jeho převážně intelektuální zaměstnání jej neodvádělo od krásných a žádoucích věcí života. Miloval cestování a s pevnou a obratnou rukou na volantu projel mnohým krajem své vlasti i ciziny. Byl ctitelem umění a byl dychtivým a pozorným čtenářem. A prožíval s hlubokým pochopením a bedlivou pozorností národní a světové dění, které v takovém bohatství provázelo jeho život.

Teď se skončil tento krásný život a bude žít již jen v naší vděčné paměti.

Drahý příteli, když se nyní s Tebou loučím jménem Tvých přátel, spolupracovníků, Jednoty čl. mat. a fys. a celé naší vědecké veřejnosti, tanou mi na mysli dvě slova: dík a slib. Dík za přátelství, jímž jsi okrášlil náš život, dík za práci, kterou jsi po tolik let věnoval rozvoji naší vzdělanosti, a slib, že se vynasnažíme pokračovati v Tvém díle. Největším díkem je Ti zavázána Jednota československých matematiků a fysiků, které jsi věnoval nedocenitelné bohatství dlouholeté práce. Tvoje jméno bude v dějinách naší Jednoty, Tvé Jednoty, vždy uváděno jako jméno jednoho z jejích nejzasloužilejších členů za celou dobu jejího trvání, ba snad za nejzasloužilejšího vůbec. Odpočívej v pokoji!